

Відгук
офіційного опонента на дисертацію Гільман Анни Юріївни
на тему «Психологічні умови формування саногенного мислення
студентської молоді»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата
психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова
психологія

Дисертант обрала доволі рідкісний, однак вельми значущий і надзвичайно цікавий предмет психологічного дослідження – психологічні умови формування саногенного мислення студентів. Зміни в сучасному житті диктують нові реалії: тяжіння до концептуалізації саногенного мислення та спрямованості до здорового способу життя. Взаємозалежність стану здоров'я та способу мислення зумовлює потребу ґрунтовної просвітницької роботи серед української спільноти для просування провідних ідей психічного здоров'я та саногенного мислення. Враховуючи етап реформування сфери психічного здоров'я, розробки концепції охорони психічного здоров'я на державному рівні та формування національного плану дій і заходів із збереження психічного здоров'я, можемо рекомендувати поширення результатів цього дослідження як один із пунктів Національної стратегії у сфері психічного здоров'я. Тому запропоноване дослідження є безперечно актуальним, оригінальним, самостійним із високою практичною значущістю.

Про актуальність теми дисертаційного дослідження також свідчать переконливі аргументи, наведені Гільман Анною Юріївною, щодо наявності гострої потреби у формуванні ефективного управління емоціями, здатності до гнучкої поведінки, стійкого прагнення до збереження здоров'я, особливо серед студентів вищих навчальних закладів під час напруженого, стресового інтенсивного навчального процесу та їхньою здатністю долати перешкоди під час вирішення різноманітних завдань, в запровадженні інноваційних підходів та програм задля підготовки здорових майбутніх фахівців, адже

фахова підготовка у ВНЗ повинна включати в себе і формування саногенного мислення також.

Справедливо, на нашу думку, автор вказує, що попри використання численних методів та підходів до формування саногенного мислення, недооцінюються еволюційно-психологічні здобутки самого концепту як психічного відображення емоційних переживань, що характеризуються високим рівнем метакогніції та моніторингу і проявляється в осмисленні травмуючих емоціогенних факторів, в усвідомленні неконструктивних програм поведінки та передбачає їх корекцію і набуття навичок застосування адекватних способів реагування в ситуаціях напруги, які можуть бути використані для оптимізації навчання студентів при умові формування саногенного мислення.

Доцільність дослідження підтверджується тим, що насичення актуальних нині особистісно-орієнтованого, комунікативного та пов'язаного з ним інтерактивного, а також компетентнісного підходів у навчанні крізь призму саногенного мислення допоможе оптимізувати (полегшити, прискорити та покращити) цей процес у вищих навчальних закладах, а від так забезпечити адекватні умови формування спрямованості студентської молоді – майбутніх фахівців на здорове мислення. Природно, що досягнення мети і вирішення поставлених завдань вимагало від здобувача наукової майстерності й методологічної компетентності. Визнаємо, що дисертант продемонструвала усе це у представленому дослідженні.

Методологічна основа дослідження окреслена доволі чітко: коректно визначено об'єкт, предмет і основні завдання дослідження, обрано адекватні предмету дослідження методи, що дало змогу змістовно структурувати матеріали дисертації. Спрямувавши науковий пошук на досягнення поставленої мети, дисертантка вдається до аналізу, систематизації та класифікації представлених у науковій психолого-педагогічній літературі підходів і методів формування саногенного мислення серед студентів ВНЗ,

що згодом дозволило обґрунтувати особливості застосування тренінгової програми як засобу оптимізації навчання майбутніх фахівців.

Дисертація виконана відповідно до плану наукової роботи Національного університету «Острозька академія» в межах науково-дослідної теми кафедри психології та педагогіки «Теоретико-експериментальне дослідження особистості українського інтелігента» (номер державної реєстрації: 0115U002774) та в межах науково-дослідної теми «Дослідження психолого-екологічних та соціально-демографічних ризиків і фобій із обґрунтуванням наслідків для здоров'я молоді» (№ державної реєстрації: 0113U000501), відтак, представлена дисертація є продуктом багатопланової і багаторічної системної наукової роботи.

У вітчизняній психології, на жаль, маємо лише обмежене позначення феномену саногенного мислення, який зазвичай розглядається як тип мислення, що сприяє подоланню негативних емоцій, психічному оздоровленню, дозволяючи людині долати кризові стани та травмуючі події, викликані різноманітними життєвими обставинами. Зарубіжні дослідники та українські сучасники вказують на зв'язок психічного та соматичного здоров'я із засвоєними схемами мислення та ототожнюють цей зв'язок із термінами «саногенне мислення», «продуктивне мислення», «раціональне мислення», «критичне мислення», вказуючи на найбільшу поширеність та узагальненість у цьому контексті першого, а також синонімічність понять «рефлексія», «саногенна рефлексія», «метакогніція», «метамислення», «емоційна регуляція».

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі дисертаційного дослідження А. Ю. Гільман було представлено результати теоретико-методологічного аналізу дослідження з проблеми саногенного мислення: здійснено масштабний ретроспективний огляд історичного досвіду у сфері вивчення саногенного мислення; розкрито його основний категоріально-понятійний зміст у межах різних психологічних

теорій і підходів; з'ясовано сутнісні характеристики та форми прояву саногенного мислення; виокремлено його критерії та показники; описано алгоритм розгортання саногенного мислення у студентів; охарактеризовано вікові особливості його розвитку та формування.

У другому розділі дисертації міститься докладне представлення програми, методів, основних засад та організації емпіричного дослідження. Проаналізовано результати констатувального експерименту, визначено чинники саногенного мислення, охарактеризовано психологічні профілі студента із саногенним та патогенним мисленням, запропоновано психологічні умови формування саногенного мислення.

У третьому розділі визначено психологічні умови формування саногенного мислення; обґрунтовано теоретичну модель і відповідну програму формування саногенного мислення у студентів; перевірено ефективність розробленої програми соціально-психологічного тренінгу; представлено практичні рекомендації викладачам, психологам щодо формування саногенного мислення серед молоді у процесі навчання у ВНЗ.

Враховуючи усе вищесказане, тема запропонованого дослідження є надзвичайно важливою та необхідною, відповідає актуальним теоретичним і практичним запитам педагогічної та вікової психології, розширює категоріальне поле феномену саногенного мислення та його умови формування у студентів вищих навчальних закладів.

Найважливішими досягненнями дисертанта вважаємо такі провідні аспекти дослідження.

1. Означення концептуального поля поняття саногенного мислення. Автор запропонувала робоче тлумачення саногенного мислення, яке слугувало каркасом для подальшого експериментального вивчення проблеми. Саногенне мислення в авторському баченні – це психічний процес відображення власних емоційних переживань, що характеризується високим рівнем метакогніції та моніторингу і проявляється в осмисленні травмуючих емоціогенних факторів, усвідомленні неконструктивних

програм поведінки. Таким чином, занурення саногенного мислення в метакогнітивний досвід індивіда дало змогу виявити метакогнітивні і когнітивні механізми цього феномену, а також правильно визначити його природу.

2. Емпірично обґрунтовані відмінності у психологічному профілях студентів із саногенним та патогенним мисленням. Це дало змогу створити якісну тренінгову програму формування мислення, що сприятиме здоровому розвитку особистості.

3. Найважливішим досягненням дисертанта вважаємо визначення необхідних умов для формування саногенного мислення у молоді 1-4 курсів і відповідну експериментальну програму із виокремленням практичних рекомендацій викладачам, кураторам, психологам щодо формування саногенного мислення, а також конструювання моделі формування саногенного мислення у студентської молоді в умовах ВНЗ.

Таким чином, запропоноване дослідження має вагому наукову новизну, теоретичне значення й практичну цінність. Водночас певні аспекти дисертаційного дослідження викликають низку зауважень та міркувань. Розглянемо їх більш детально.

1. Варто було б порівняти показники саногенного мислення студентів класичного та медичного університету, адже до вибірки також увійшли студенти Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Їхні показники можуть відрізнитись, оскільки вони у своїй професійній діяльності мають бути гнучкими у поведінці, адекватно реагуючи на поведінку пацієнтів; мати високий рівень нервово-психічної стійкості тощо і, вірогідно, під час навчальної діяльності такі навички вже могли бути сформовані у студентів медичного напрямку.

2. Описуючи такі когнітивні феномени, як надузагальнення, катастрофізація, хотілося б, щоб автор більше приділив уваги типології когнітивних спотворень та їх зв'язку із психотравмуючими ситуаціями. Визначення типології психотравмуючих ситуацій і когнітивних спотворень

уможливило б їх використання і в авторській програмі формування саногенного мислення у студентів.

3. Для визначення та інтерпретації суджень варто було б застосувати експертну процедуру і експертний аналіз із визначенням коефіцієнта Каппа для підтвердження вірогідності результатів якісної інтерпретації. Окрім того варто було б глибше здійснити зіставний аналіз дослідження саногенного мислення, запропонованого російськими вченими, із подібними напрямками, які розвиваються у США: теорії прийняття і зобов'язання, майндфулнес терапії, реляційної фреймової теорії С. Хейса.

4. У роботі зустрічаються орфографічні, граматичні, стилістичні огріхи і технічні неточності.

Незважаючи на зроблені зауваження, дисертаційна праця Гільман Анни Юріївни слугує суттєвим внеском у педагогічну та вікову психологію, є надзвичайно цікавим, методологічно грамотним науковим дослідженням, яке охоплює ґрунтовний теоретичний аналіз, комплексне емпіричне дослідження, що робить значний поступ у впорядкуванні узагальнень із проблеми саногенного мислення та умов його формування. Високий рівень достовірності й обґрунтованість наукових положень, висновків і результатів дисертації забезпечує достатня джерельна база дослідження. Масштабність проведеного дослідження, глибина аналізу різноманітних вітчизняних та зарубіжних джерел забезпечують достовірність отриманих авторкою результатів дисертації та вірогідність її наукових висновків і рекомендацій.

Вивчення дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Гільман Анни Юріївни дає змогу зробити висновок, що автореферат і публікації автора досить повно й адекватно відображають основний зміст і положення дисертаційної роботи, наукову новизну виконаного дослідження, рівень апробації наукових результатів. Дисертаційне дослідження відповідає паспорту спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Дисертація А. Ю. Гільман відповідає чинним вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій. Вона містить представлені для прилюдного

захисту наукові положення, а також обґрунтовані й ретельно опрацьовані експериментальні результати. Поставлену мету дослідження досягнуто, завдання повністю виконано.

Усе викладене вище дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Психологічні умови формування саногенного мислення студентської молоді», є самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, що відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 № 423, а його автор Гільман Анна Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології та
безпеки життєдіяльності
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Х. Ю. Хворост

Хворост Г.Ю.
Вчений секретар університету
07 12 2017
Селенюк А.С.